

Pałac Straszewskich

2022-03-11

W kolejnym odcinku cyklu #krakowheritage przybliżamy postać projektanta i historię pierwszego właściciela willi przy ul. Straszewskiego 1 przy Plantach, znanej również jako pałac Straszewskich.

Neorenesansowa willa mieszcząca się przy ul. Straszewskiego 1 została wybudowana w latach 1886–1888 na zlecenie Maurycego Straszewskiego, który był też jej pierwszym właścicielem. W 1904 roku, na zlecenie nowego właściciela hr. Karola Beliny Brzozowskiego, dobudowane zostało drugie piętro, a w 1914 roku przebudowano układ wnętrza z częściową nadbudową piętrową. W 1937 roku na zlecenie hr. Józefiny z Brzozowskich Potockiej przebudowano piętro willi według projektu architekta Stanisława Żeleńskiego.

W 2021 roku przeprowadzono remont konserwatorski elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej i konserwacją bramy wejściowej. Dofinansowanie prac budżetu miasta wyniosło 170 tys. zł, co stanowiło 54 proc. poniesionych kosztów. Obiekt jest wpisany do gminnej ewidencji zabytków, stanowi własność prywatną.

Przybliżamy historię pierwszego właściciela willi – Maurycego Straszewskiego oraz architekta, który zaprojektował pałac – Tadeusza Stryjeńskiego.

Maurycy Straszewski herbu Radwan (ur. 22 września 1848 r. w Lutoryżu, zm. 27 lutego 1921 r. w Krakowie), ps. Polonus – filozof, historyk filozofii, podróżnik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, polityk i poseł do austriackiej Rady Państwa.

Po ukończeniu w 1866 roku gimnazjum w Rzeszowie, studiował filozofię i matematykę na uniwersytetach w Pradze i Wiedniu, gdzie uzyskał tytuł doktora. Studia uzupełniał na uniwersytecie w Zurychu, a także na uniwersytecie w Getyndze. Habilitował się w 1872 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od 1873 prowadził tu wykłady zatytułowane „Psychologia na podstawie fizjologicznej oparta”.

W 1875 roku jako docent prywatny przejął po Józefie Kremerze katedrę filozofii na UJ. Prowadził też Koło Filozoficzne. W latach 1878-1910 kierował katedrą filozofii i pedagogiki na UJ – najpierw jako profesor nadzwyczajny (1878-1884), a potem jako profesor zwyczajny historii filozofii (1884-1910). W latach 1900-1910 prowadził Seminarium Filozoficzne UJ – jako odrębną instytucję naukową w ramach uczelni. Był także członkiem komisji egzaminacyjnej dla kandydatów stanu nauczycielskiego w zawodzie szkół realnych i gimnazjalnych PAU przygotowującej reformę krakowskich szkół średnich.

W latach 1890-1891 był dziekanem Wydziału Filozoficznego UJ. Był także redaktorem działu filozoficznego i autorem haseł wydawanej w Warszawie „Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej” (1900-1914), a także uczestniczył w przygotowaniu „Encyklopedii Wychowawczej” (1904). W 1909 roku założył Towarzystwo Filozoficzne w Krakowie, którego był pierwszym prezesem. W 1910 przeszedł na emeryturę. W wolnej Polsce, w latach 1919-1921, był profesorem filozofii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, pełniąc również funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego

KUL.

Maurycy Straszewski był politycznie związany z konserwatystami krakowskimi. W latach 1879-1890 pełnił funkcję radnego Miasta Krakowa. Był też członkiem komisji plantacyjnej oraz kuratorem plant miejskich, których powstanie zainicjował jego wuj Florian Straszewski. Podczas Wielkiej Wojny 1914-1918 działał w strukturach Naczelnego Komitetu Narodowego, popierając koncepcję rozwiązania sprawy polskiej przez Austro-Węgry. Po 1918 wycofał się z aktywnego życia politycznego.

Tadeusz Stryjeński (ur. 29 sierpnia 1849 r. w Carouge koło Genewy w Szwajcarii, zm. 3 czerwca 1943 r. w Krakowie) – polski architekt tworzący m.in. w stylu secesji, konserwator zabytków, przedsiębiorca budowlany.

W latach 1868–1872 studiował architekturę na politechnice w Zurychu u Gottfrieda Sempera, w 1877 uzupełnił studia w École des Beaux-Arts w Paryżu. W latach 1874–1877 pracował jako architekt rządowy w Limie w Peru.

W 1879 otworzył w Krakowie własną firmę projektowo-budowlaną. Był członkiem Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności. W latach 1906–1910 był dyrektorem Muzeum Techniczno-Przemysłowego. W 1913 wraz z Franciszkiem Mączyńskim zaprojektował dla niego nową siedzibę przy ul. Smoleńsk 9.

Jako pierwszy architekt w Polsce stosował konstrukcje żelbetowe. Jego dziełami są: pałacyk Straszewskich przy ul. Straszewskiego 1, willa „Pod Stańczykiem” przy ul. Batorego 12 z lat 1882–1883, pałac Wołodkowiczów przy ul. Lubicz 4, Schronisko Fundacji im. Aleksandra Lubomirskiego przy ul. Rakowickiej 27 (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) - wspólnie z Władysławem Ekielskim, gmach Powiatowej Kasy Oszczędności przy ul. Pijarskiej 1, budynek Izby Przemysłowo-Handlowej znany jako dom „Pod Globusem” ul. Długa 1 (wraz z Franciszkiem Mączyńskim). Przebudował też fasadę budynku Teatru Starego (1904–1906) i zaprojektował Bazar Polski znany obecnie jako Pałac Prasy przy ul. Wielopole 1, a także kościół i klasztor karmelitanek bosych przy ul. Łobzowskiej 40. W 1882 roku odrestaurował Willę Decjusza oraz zaprojektował stolarkę i meble do gmachu Collegium Novum UJ. Wraz z rodziną zamieszkiwał w zaprojektowanej przez siebie neorenesansowej willi „Pod Stańczykiem”, przy ul. Batorego 12 w Krakowie.

W latach 1889-1891 prowadził prace konserwatorskie w kościele pw. św. Krzyża oraz w kościele Mariackim, gdzie w dowód wdzięczności za poniesiony trud przy prawym wyjściu z prezbiterium kościoła na plac Mariacki wykonano rzeźbioną głowę Stryjeńskiego na podstawie rysunku Jana Matejki. Był jednym z projektantów i współtwórcą planów Wielkiego Krakowa (w 1910 roku). Był również członkiem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie.

Poza Krakowem Tadeusz Stryjeński zapisał się także m.in. w historii Żywca, gdzie przebudował pałac Habsburgów, oraz Suchej Beskidzkiej – dwukrotnie uczestnicząc w odbudowie renesansowego Zamku Suskiego. Do dziś obiekt ten jest nazywany Małym Wawelem, a w latach 70. i 80. planowano nawet założyć tam filię Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu.

Opisy przygotowano w oparciu o dostępne źródła historyczne oraz rys historyczny zawarty w programie prac konserwatorskich.

**Magiczny
Kraków**

W cyklu #krakowheritage, którego wszystkie odcinki można znaleźć [tutaj](#), prezentujemy krakowskie zabytki odnowione przy wsparciu miasta. Zachęcamy do spacerów szlakiem krakowskich renowacji i poznawania lub okrywania na nowo najpiękniejszych obiektów, a także oznaczania ich hasztagiem #krakowheritage – wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta.